

Komentarze
do Polskiego Atlasu Etnograficznego
t. VIII. Agnieszka Pieńczak:
Zwyczaj i obrzędy weselne
część II: Rola i znaczenie swata
w kojarzeniu małżeństw

Commentaries
to the Polish Ethnographic Atlas
Vol. VIII. Agnieszka Pieńczak:
Wedding Customs and Rituals
part II: The matchmaker's role
and importance in arranging marriages

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
Wydawnictwo

Uniwersytet Wrocławski

Wrocław-Cieszyn 2007

Spis treści

Przedmowa	7
Wstęp	9
1. Cel i zakres pracy	9
2. Stan badań	13
A. Stan badań od połowy XIX wieku do pierwszej wojny światowej	13
B. Stan badań w okresie międzywojennym	16
C. Stan badań po drugiej wojnie światowej	18
D. Charakterystyka materiałów źródłowych i metody badawczej . .	23

Rozdział I – Tradycyjne kojarzenie małżeństw

1. Swaty a obrzędowość weselna	37
2. Przemiany swatów w obrzędowości weselnej	47
3. Znaczenie swatów w polskiej obrzędowości weselnej	49
4. Znaczenie swata w obrzędowości weselnej	56
A. Cechy osoby wybieranej do kojarzenia małżeństw	57
B. Płeć osób wybieranych do kojarzenia par	67
C. Rodzaje wynagrodzeń dla swata	71
D. Nazwy osób kojarzących parę	74
a) nazwy typu <i>swat</i> , <i>swatka</i> i podobne	75
b) nazwy typu <i>raj</i> , <i>rajfur</i> , <i>rajek</i> i podobne	79
c) nazwy typu <i>faktor</i> , <i>faktur</i> i podobne	81
d) nazwy typu <i>starosta</i> , <i>drużba</i>	83
e) zasięgi występowania najczęściej używanych nazw swata . .	85
f) nazwy wyodrębnione z <i>ADV</i>	90

Rozdział II – Rola i znaczenie swata w pośredniczeniu między młodymi i ich rodzinami

1. Negocjacje rodziców lub osób trzecich dotyczące planowanego małżeństwa	96
2. Informowanie rodziców panny przez swata o planowanym małżeństwie	100

3. Obyczajowe formy nawiązywania rozmowy podczas spotkania z rodzicami panny	101
4. Przedstawianie zalet kawalera	112
5. Uzyskanie wstępnej przychylności rodziców do planowanego małżeństwa oraz zachowania symboliczne z tym związane	116
6. Rola swata w pertraktacjach majątkowych	125

Rozdział III – Rola i znaczenie swata podczas zaręczyn

1. Przewodniczenie zaręczynom	137
2. Wygłaszanie oracji do młodych podczas zaręczyn	139
3. Inne czynności symboliczne wykonywane podczas zaręczyn	143
A. Nakazywanie młodemu położenia związanych rąk na chlebie	143
B. Wręczanie młodemu pierścienia zaręczynowego	145
4. Pełnienie roli świadka i łagodzenie sporów związanych z zerwaniem umowy majątkowej	147
Zakończenie	151
Summary	161
Spis map	166
The list of maps	167
Spis wykresów	169
List of charts	170
Bibliografia	171
Aneks I. Mapa pomocnicza nr 1 „Kolejność geograficzna podawania dokumentacji w pracy”	189
Aneks II. Kolejność geograficzna podawania dokumentacji w pracy	190
Aneks III. Główne role pełnione przez swata	192
Aneks IV. Alfabetyczny spis wsi, w których przeprowadzono badania obrzędów weselnych	246
Aneks V. Miejscowości spoza stałej sieci badawczej PAE	260
Indeks nazw geograficznych	287

Contens

Foreword	7
Introduction	9
1. The aim and scope of the study	9
2. Source materials	13
A. State of research from the mid 19th century to the First World War	13
B. State of research in the interwar period in the 20th century	16
C. State of research after the Second World War	18
3. Characteristic of researches and methodology	23

Chapter 1 – The importance of matchmaking and an individual involved in matching up in wedding rituals

1. Matchmaking and its major stages in the context of wedding rituals	37
2. Matchmaking in the general context of changes in wedding rituals	47
3. The importance of matchmaking in Polish wedding rituals	49
4. The importance of a matchmaker in wedding rituals	56
A. Features of an individual appointed to arrange marriages	57
B. The sex of individuals appointed to match up couples	67
C. Kinds of matchmaker's wages	71
D. Names given to individuals matching up couples	74
a) names <i>swat</i> , <i>swatka</i> and similiar	75
b) names <i>raj</i> , <i>rajfur</i> , <i>rajek</i> and similiar	79
c) names <i>faktor</i> , <i>faktur</i> and similiar	81
d) names <i>starosta</i> , <i>družba</i>	83
e) occurrence of the most popular matchmaker's names	85
f) names from <i>ADV</i>	90

Chapter 2 – The role and importance of a matchmaker in acquainting young people with one another

1. Parents' or third parties' negotiations about the planned marriage	96
---	----

2. Announcing to the bride’s parents by a matchmaker about the planned marriage 100

3. Customary forms of starting conversation during a meeting with the bride’s parents 101

4. Extolling the bachelor’s virtues 112

5. Winning of parents’ initial favour towards the planned marriage and symbolic behaviours in this regard 116

6. The matchmaker’s role in negotiating a dowry 125

Chapter 3 – The role and importance of a matchmaker during the engagement ceremony

1. Running the engagement ceremony 137

2. Delivering orations to the young people during the engagement ceremony 139

3. Other symbolic activities performed during the engagement ceremony 143

 A. Ordering the young people to place their bound hands on the bread 143

 B. Giving an engagement ring to the young people 145

4. Assuming the function of the best man and settling of disputes arisen from the cancellation of a dowry agreement 147

Conclusion 151

Summary 161

The list of maps (in Polish) 166

The list of maps (in English) 167

List of charts (in Polish) 169

List of charts (in English) 170

Bibliography 171

Annex 1. Additional map: „The Geographical Order of Documentation in the Paper” 189

Annex 2. Geographical order of dokumentation discussed in the paper 190

Annex 3. List of villiges PAE in alphabetical order (researches of customs and wedding rituals) 192

Annex 4. Main roles assumed by a matchmaker 246

Annex 5. Villages outside the permanent research network of the PEA 260

Index of geographical names 287